



Cent anys després de les *Proses bàrbares*

Quan Bertrana era l'hereu de Ca n'Aspriu

Preveient que estaria tot força trinxat, em vaig posar un abric d'estoïcisme quan ens disposàvem a retrobar els paisatges de les *Proses bàrbares*, escrites per Prudenci Bertrana. Han passat més de cent anys i els indrets es troben al carrer major de Catalunya, el corredor prelitoral de la Selva. Des de la Via Augusta al tren d'alta velocitat, deu ser el camí amb més petjades i roderes de la història nostra.

>> Prudenci Bertrana i Comte (Tordera, 1867 - Barcelona, 1941).

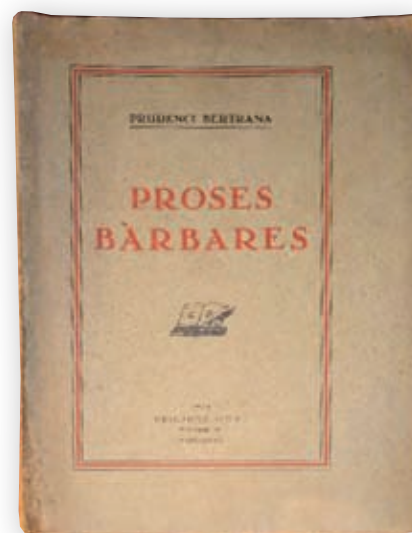
JOSEP PUJOL
I COLL

> TEXT I FOTOS

Vaig prometre'm, doncs, que no diria «si ara Bertrana ho veiés», que no redactaria cap elegia, que no em lamentaria per l'aiguabarreig de tantes vies de comunicació de les quals jo mateix em beneficic quan vaig de Girona a Barcelona.

Les *Proses bàrbares*, del 1911, pertanyen a un dels rars moments optimistes de la biografia de Bertrana. Atiat per Joan Maragall, l'autor de *Josafat* va escriure aquest seguit de quadres de la Selva seva més coneguda i estimada, la que es podia recórrer a peu des de l'Esparrà, des de la masia familiar de Ca n'Aspriu, per caçar-hi o, millor encara, badar i extasiar-s'hi. És una àrea que comprèn termes de Riudarenes, Sils, Caldes de Malavella, Vilobí d'Onyar i Massanes, encara avui dia prou verda, agresta i ambigua, territori de ningú i potinejada per tothom. El bosc es deixa esparracar en silenci, el terreny s'esqueixa, el sauló cedeix, però les infraestructures victorioses tenen un aire de nafra i conquesta temporal en el setge de la natura. Bé s'ha debolit el camí ral, abans la principal via de comunicació

amb França, avui pràcticament intrombable, malgrat el traçat precís que cinc historiadors van fer a *Deu llegües de pols i roderes*, modèlic en la seva combinació de recerca documental i coneixement del territori. El llibre és del 2005, però la història i el tren d'alta velocitat ja li han passat pel cim.



Les *Proses bàrbares*, del 1911, pertanyen a un dels rars moments optimistes de la biografia de Bertrana



>> *La Creu de la Mà, a la dreta, i el Sot de l'Infern, a l'esquerra.*

Per l'antic camí ral

El camí ral, de camí cap a Barcelona, es dividia en dues rutes, la del litoral i la de l'interior, a la Creu de la Mà. Durant segles, els viatgers que partien de l'hostal de la Thiona fins arribar a l'hostal de Mallorquines es disposaven a travessar una de les forests més perilloses del país, infestades de bandolers. A mig tros, a la cruïlla, una creu de ferro marcava les dues direccions amb una mà en un braç i una M a l'altre, assenyalant així la mar cap a orient. Bertrana es deixà suggestionar per la mà sinistra i per la solitud de l'indret boscos en una de les proses, *Les rutes abandonades*. Avui dia la creu, refeta, es dreça a tocar el tancat del camp de golf de Caldes, com si escarnís les torres d'alta tensió properes, com si es vantés de la seva insòlita supervivència, mentre les restes del camí ral s'esfilagarsen entre les obres d'ampliació del camp.

Recuperem, en cotxe, un altre tros de camí ral que va en paral·lel a la carretera GI-

555, camí de Massanes, buscant-hi l'hostal de l'Arrupit. En la ruta d'Hostalric a Girona hi havia diversos hostals on fer estada o algun mos. Bertrana pinta a *Les llars d'hostal* un quadre tendre de la confraternitat que els dies d'hivern s'establia entre comensals a l'entorn del foc, els clemàstecs i el tupí. Al llarg del llibre n'esmenta la Paquenya, a Riudellots; el del Suro de la Palla a la ruta de marina, i el de l'Arrupit a l'interior. A *L'encís d'una marrada*, l'autor baixa de l'estació de Sils un matí cruïssim d'hivern i, voltant l'estany i desoïnt els seus propòsits inicials, es desvia durant tres hores. Arriba així a l'hostal de l'Arrupit, davant de la riera de Santa Coloma. Segles enrere hi havia dinat l'emperador Carles V, però Bertrana el troba desemparat, amb gossos que el borden, poc acostumats a veure-hi gent. Recuperat, repintat, reclòs, l'hostal de l'Arrupit és avui una residència privada. A la porta de la propietat avisen del gos, a les feixes pasturen la gespa unes ovelles. Me'l miro de lluny, des de l'altra banda

Avui dia la Creu, refeta, es dreça a tocar el tancat del camp de golf de Caldes, com si escarnís les torres d'alta tensió properes



de la riera, emmarcat per les bambolines del diorama que forma el vial enlairat del tren d'alta velocitat, que hi passa a tocar.

Del Sot de l'Infern a l'Esparra

Les masies tràgiques, els casalots pobres on Bertrana situava tots els drames rurals possibles, s'han substituït avui per urbanitzacions, disseminades com si un enorme saler les espargís pel territori. N'hem resseguit algunes pel Google Street View tot preparant la ruta —carrer Lirios, carrer Tórtola—, però hem preferit acostar-nos de debò al sot de l'Infern, per on feien batuda Bertrana, el seu gos Dick i en Busqueta, company de gestes. Prop de Massanes, l'afrau conserva alguna cosa de la solitud bàrbara que encaterinava l'hereu de ca n'Aspriu. Barriquejant i embardissant-se, en una hora llarga anaven del Sot a la seva masia, però nosaltres som incapaços de tirar pel dret, de manera que reculem i ens encotxem en direcció a Riudarenes.

Les cases del nucli de l'Esparra estan ben restaurades, tret de l'església. *La missa major en el poble* és una escena del passat: ja no hi ha gallines campejant, el corriol s'ha enquitranat, el lledoner monumental ha tingut fills abans de morir i no sembla que la parròquia registri gaire activitat. Hi ha estadants que renten el cotxe davant de casa. Arribar des d'allà a ca n'Aspriu és un passeig per una pista aixaragallada, entre roures joves, cirerers d'arboç i eucaliptus destralers, sota la vigilància de l'ermita d'Argimon, que senyoreja damunt el congost. Finalment, ca n'Aspriu és un petit miracle. L'escenari de les hores més grates de Bertrana es manté no solament dempeus, sinó digne i refet, indulgent amb els estranys que volem tafanejar-hi, assolellant-se en silenci i mirant la serra a l'altra banda, cremada per l'obaga.

>> *Ca n'Aspriu.*

Josep Pujol
és escriptor.

Ca n'Aspriu és un petit miracle. L'escenari de les hores més grates de Bertrana es manté no solament dempeus, sinó digne i refet